

Laura Perna

**Ajoneuvon elinkaarikustannusten vertailu eri
omistajuusvaihtoehdoille**

Opinnäytetyö

Syksy 2012

Liiketalouden, yrittäjyyden ja ravitsemisalan yksikkö
Pienen ja keskisuuren yritystoiminnan liikkeenjohdon koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Liiketalouden, yrittäjyyden ja ravitsemisalan yksikkö

Koulutusohjelma: Pienen ja keskisuuren yritystoiminnan liikkeenjohdon koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Asiakaspalvelu ja markkinointi

Tekijä: Laura Pernaa

Työn nimi: Ajoneuvon elinkaarikustannusten vertailu eri omistajuusvaihtoehdoille

Ohjaaja: Jorma Imppola

Vuosi: 2012 Sivumäärä: 38 Liitteiden lukumäärä: -

Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Kauhavalla sijaitsevan Lentosotakoulun kuljetuskeskus, joka pyysi vertailua ajoneuvojen elinkaarikustannuksista eri omistajuusvaihtoehdoille. Mikä hankinta vaihtoehdoista olisi Lentosotakoululle kokonaistaloudellisesti edullisin vaihtoehto.

Tällä hetkellä Lentosotakoululla on omia henkilöautoja 7 kappaletta, huoltoleasing-autoja 2 kappaletta sekä pitkäaikaisvuokrattuja 2 kappaletta. Lisäksi käytetään satunnaisesti lyhytaikaisesti vuokrattuja ajoneuvoja. Pääsääntöisesti ajoneuvoja käytetään henkilöstön virkamatkoihin ja vuotuiset ajosuoritteet ovat noin 20 000–45 000 km/ajoneuvo.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella asiaa omistajuuden näkökannalta. Tutkimuskohteena oli henkilöauton elinkaaren aikaiset hankinta- ja käyttökustannukset. Omistajuusvaihtoehdot ovat seuraavat; puolustusvoimien oma, rahoitusyhtiön huoltoleasing ja autovuokraamon omistama pitkäaikaisvuokrattu. Näissä kaikissa vaihtoehdoissa ajoneuvon haltijana on puolustusvoimat.

Laskelmissa ei otettu huomioon polttoainekustannuksia, koska vertailussa käytetty ajoneuvo on samaa merkkiä ja mallia joka omistajuusvaihtoehdossa. Puolustusvoimien ajoneuvoissa ei ole vakuutuksia, koska puolustusvoimien hallinnassa olevasta ajoneuvosta vastapuolen vahingosta vastaa valtiokonttori, lisäksi niistä ei makseta ajoneuvoveroa eikä käyttövoimamaksua. Tämä koskee myös rahoitusyhtiön sekä vuokraamon omistamia ajoneuvoja. Rahoitusyhtiön omistuksessa olevissa ajoneuvoissa on autovakuutus Kasko, joka laskelmissa on otettu huomioon, vuokra-ajoneuvoissa se sisältyy henkilöauton vuokrahintaan. Omissa ajoneuvoissa ei ole Kaskoa.

Tutkimuksessa saadut tulokset perustuvat käytössä olleiden omien ajoneuvojen huolto- ja korjauskustannuslaskelmiin sekä kilometrikustannuksiin vuosittain, valtion pitkäaikaisvuokrahinnastoihin sekä Hanselin leasinghinnastoihin. Puolustusvoimien ajoneuvon laskennallinen elinkaari henkilöautolle on 15 vuotta.

Avainsanat: ajoneuvo, elinkaari, laki julkisista hankinnoista

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: Business School

Degree programme: SME Business Management

Specialisation: Customer service and Marketing

Author/s: Laura Perna

Title of thesis: Vehicle life-cycle cost comparison of different ownership options

Supervisor(s): Jorma Impola

Year: 2012 Number of pages: 38 Number of appendices: -

This thesis was commissioned by the transportation center of the Training Air Wing in the City of Kauhava. The assignment was to compare the life span costs of the vehicles used in the center on the basis of various ownership options. The aim was to define which acquisition would be the most advantageous option for the Training Air Wing.

Currently, the Training Air Wing has seven cars of its own, two service leasing cars and two long term leasing cars. In addition, short-term leased vehicles are occasionally used. The vehicles are mainly used on the official missions of the personnel and the annual vehicle-kilometerage is approximately 20 000–45 000 kilometers per vehicle.

The purpose of the study was to examine the issue from the point of view of ownership. The objects examined were the acquisition and operating costs during the life span of a passenger car. Ownership options are as follows: a vehicle owned by the Finnish Air Force, financial service leasing and a long term rental vehicle. In all of these options, the holder of the vehicle is the Finnish Air Force.

These calculations do not take fuel costs into account as they are the same for all vehicles. The vehicles owned by the Air Forces are not insured because, in case of any damage to the other party, the State Treasury is responsible for them. In addition, neither vehicle base tax nor tax on driving power is paid. This applies also to the vehicles owned by the finance and rental companies. Vehicles owned by the finance company have the Finnish car insurance, Kasko, which has been taken into account in the calculations. In the case of rental vehicles, it is included in the rent. The vehicles owned by the Air Forces are not under Kasko insurance.

The results of the study are based on the maintenance and repair cost calculations of the vehicles used in the transportation center of the Training Air Wing, as well as on the annual kilometer expenses, the long term rental price lists of the state and on the price lists of Hansel leasing. In the possession of the Finnish Defence Forces, a computational life span of a passenger car is 15 years.

Keywords: vehicle, life span, law on public procurement

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
1 JOHDANTO	7
2 HANKINNAN MÄÄRITELMÄ.....	9
2.1 Julkiset hankinnat	10
2.2 Julkisia hankintoja koskevan säännösten kehitys.....	11
2.2.1 Julkisten hankintojen taloudelliset vaikutukset.....	12
2.2.2 Julkisten hankintojen ryhmittely	13
2.3 Keskeisiä julkisten hankintojen toimijoita	14
2.3.1 Julkisten hankintojen neuvontayksikkö	14
2.3.2 Hansel Oy.....	14
2.4 Puitejärjestelyt	15
2.4.1 Puitejärjestelyyn toimittajien valinta	17
2.4.2 Puolustusvoimien puitejärjestelyt ja hankintavastuut.....	17
2.4.3 Kaupallisen kynnyksarvon ylittävät hankinnat (yli 30 000 euroa).....	18
2.5 Valtioneuvoston periaatepäätös kestävästä hankinnoista.....	19
2.6 Kestävän kehityksen edistäminen Puolustusvoimien hankinnoissa	20
3 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ.....	22
3.1 Lentosotakoulun hankinnat.....	22
3.2 Hankintojen suunnittelun tarkoitus	23
3.3 Hankintojen toteuttaminen	24
3.3.1 Tarjousten pyytäminen	24
3.3.2 Tarjousten käsittely.....	25
3.3.3 Hankintapäätöksen tekeminen	25
4 AJONEUVON HANKINTAKUSTANNUSTEN VERTAILU.....	27
4.1 Vertailussa huomioitavat seikat	27
4.2 Vertailun tavoitteet.....	28
4.3 Aineisto ja menetelmät	28

4.4 Kustannusvertailu oman, huoltoleasing- ja vuokra-ajoneuvon välillä	29
4.5 Toimenpide-ehdotukset	29
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	34
LÄHTEET	37

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Lentosotakoulun organisaatiokaavio. (Puolustusvoimat, [Viitattu 23.1.2012].	8
Kuvio 2. Puolustusvoimien omistaman ajoneuvon keskimääräinen vuosittainen ajomäärä	30
Kuvio 3. Oman ajoneuvon kumulatiivinen kilometrikertymä vuosittain	30
Kuvio 4. Huoltoleasing ajoneuvon vuotuinen kumulatiivinen ajoneuvokertymä	31
Kuvio 5. Vuokra-ajoneuvon vuotuinen kumulatiivinen kilometrikertymä	31
Kuvio 6 ajoneuvojen elinjakson kokonaiskustannuskertymät	32
Kuvio 7. Kilometrihinnat	32
Taulukko 1. Ryhmittely julkisista hankinnoista niiden suuruuden perusteella (Kalima 2007, 14)	13

1 JOHDANTO

Tultaessa 2000-luvulle markkinat ja taloudellinen kilpailu on ulotettu yhä uusille elinkeinoelämän alueille. On havaittu, että kätevä ihmisen hallinnan keino yhä useammassa julkishallinnon organisaatiossa on numerot ja laskenta. Toiminnan taloudellisuus on saanut samalla entistä enemmän korostetun merkityksen. Uudesta julkishallinnon taloushallinnosta ajankohtaisia esimerkkejä voi löytää kaikilta julkisen palvelutuotannon aloilta. Yhä enenevässä määrin julkishallinnossa käytetään nykyään yrityksistä omaksuttuja taloushallinnon keinoja ja ajattelutapoja. (Pellinen 2006, 19.)

Tämän Kauhavalla sijaitsevan Lentosotakoulun kuljetuskeskukselle tehtävän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena, on vertailla ajoneuvojen elinkaarikustannuksia eri omistajuusvaihtoehdoille. Mikä käytössä olevista hankinta vaihtoehdoista olisi Lentosotakoululle kokonaistaloudellisesti edullisin vaihtoehto?

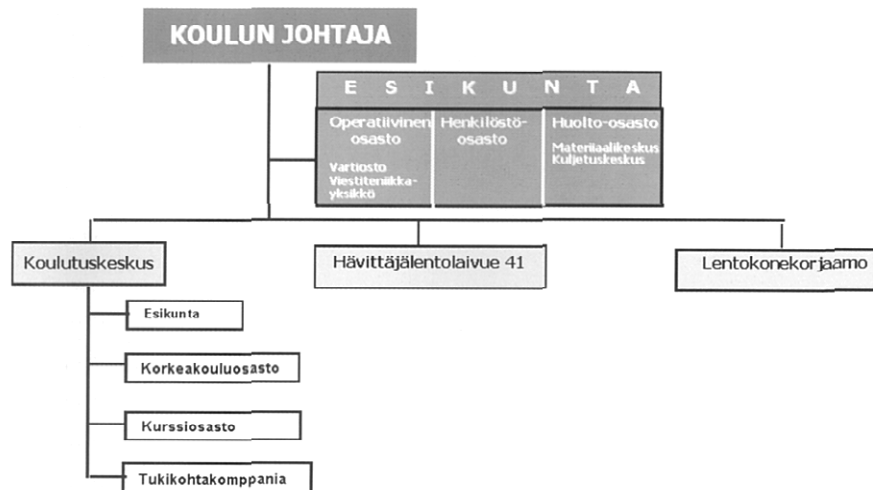
Aiheen laajuuden vuoksi, opinnäytetyö päätettiin rajata koskemaan pelkästään henkilöautoa sekä yhtä merkkiä/mallia.

Lentosotakoulu on ilmavoimien komentajan alainen koulu, jonka päätehtävänä on Hawk-lentokoulutuksen antaminen sotilaslentäjille. Lentokoulutuksen lisäksi Lentosotakoulussa koulutetaan kutsuntojen kautta tulleita varusmiehiä tukikohdan monipuolisiin tehtäviin. Lentosotakoulua johtaa koulun johtaja apunaan apulaisjohtaja esikuntineen. Lentosotakoulu on ainoa varusmiehiä kouluttava varuskunta Pohjanmaan maakunnassa. Lentosotakoulussa on henkilöstöä noin 250. (Puolustusvoimat, [Viitattu 23.1.2012].)

Lentosotakoulu aloitti lentäjien koulutuksen jo vuonna 1918 Etelä-Suomessa, josta siirryttiin 1929 Kauhavalle. Ensimmäinen Hawk-suihkuharjoitushävittäjä laskeutui Kauhavalle 15.3.1984. Hawk-suihkuharjoituskoneilla lentokoulutus aloitettiin tammikuussa 1986. Koulun nimi on vaihtunut useasti ja pitkän Ilmasotakouluvaiheen jälkeen, vuoden 2005 alusta, nimeksi tuli jälleen sotien aikainen Lentosotakoulu. (Puolustusvoimat, [Viitattu 23.1.2012].)

Lentosotakoulun organisaatorakenne selviää kuviosta 1. Kuvion alapuolella on kuvaukset lyhyesti esikunnan, koulutuskeskuksen, hävittäjälentolaivueen ja lentokonekorjaamon tehtävistä. (Puolustusvoimat. [Viitattu 23.1.2012].)

Lentosotakoulu 1.1.2010

Kuvio 1. Lentosotakoulun organisaatiokaavio. (Puolustusvoimat, [Viitattu 23.1.2012].)

Lentosotakoulun esikunta toimii johtajan apuna ja asiantuntijana. Esikuntaan kuuluvat operatiivinen osasto, henkilöstöosasto ja huolto-osasto. Koulutuskeskus suunnittelee ja toteuttaa Lentosotakoulussa annettavan koulutuksen kadeteille ja varusmiehille. Koulutuskeskus koostuu korkeakoulusta, kursiosastosta sekä tukikohtakomppaniasta. Hävittäjälentolaivue 41 vastaa kadettikurssien ja lentoupseerien lentokoulutuksesta. Laivueen lentotekninen henkilöstö huolehtii käytössä olevan lentokaluston käyttö- ja määräaikaishuolloista ja vikakorjauksista. Lentokonekorjaamon tehtävänä on huolehtia laivueen käyttöön tarvittava määrä lentokalustoa. (Puolustusvoimat, [Viitattu 23.1.2012].)

2 HANKINNAN MÄÄRITELMÄ

Organisaation ulkoisten resurssien hallintaa kutsutaan hankinnaksi. Organisaation toiminta, johtaminen ja kehittäminen sekä ylläpito vaativat erilaisia tuotteita ja palveluita sekä erilaista tietämystä ja osaamista organisaation ulkopuolelta. Toimittajamarkkinoiden mahdollisuudet hankinta pyrkii hyödyntämään niin, että lopullisen asiakkaan tarpeet tulevat halutulla tavalla tyydytetyiksi, tavalla, jolla yrityksen kokonaisuus maksimoidaan. (Hankintatoimi, [Viitattu 7.11.2012].)

Yleisesti, hankinta on nostettu strategisesti tärkeään asemaan. Tehokkaimmat toimitavat määrittelee toiminnan luonne, valintojen tulee kuitenkin olla tiedostettuja ja palveltava kokonaisuudessaan liiketoimintaa. Nykyään yritykset ovat valmiita panostamaan hankintatoimeen, koska on todettu, että parannuksilla on suoravaikutus yrityksen tulokseen. Hankinnan keskeinen tehtävä on hankkia tuote edulliseen hankintahintaan. Viimeisimpinä hankintatoimen suuntauksina ovat ajatukset tasapainoisesta ja kokonaisvaltaisesta hankinnasta. Huomiota kiinnitetään enemmän hankinnan kokonaiskustannuksiin muun muassa niin että, huomioidaan paremmin välilliset hankintojen kustannuserät. Onko järkevämpää pyrkiä kilpailuttamaan hinta mahdollisimman alas vai rakentamaan pitkäaikaisempaa yhteistyötä toimittajan kanssa, pohditaan tapauskohtaisesti. (Hankintatoimi, [Viitattu 7.11.2012].)

Hankintatoimi muodostaa oman organisaation ja toimittajien välillä linkin ja sen yleisiä tehtäviä ovat hankintojen organisointi, varmentaa tavara- ja palveluvirtojen luotettavuus. Varmistaa, että oikeaa tavaraa on oikeaan aikaan oikeassa paikassa, etsiä ja valita toimittajat. Kehittää yhteistyösuhteita, hintojen ja muiden toimituksiin liittyvien ehtojen neuvottelemisen. Ylläpitää hankintojen perustietoja kuten esimerkiksi hinnat, varastotasot, ostonimikkeet, kulutustiedot ja toimittajatiedot. Vastaaminen varastotasoista, varastointipolitiikasta ja tavaran saatavuudesta. Yhteistyö yrityksen eri osastojen kanssa. Tuotteiden ja tuotannon kehittämiseen osallistuminen. (Hankintatoimi, [Viitattu 7.11.2012].)

2.1 Julkiset hankinnat

Julkisilla hankinnoilla tarkoitetaan sellaisia tavara-, palvelu- ja rakennusurakkahankintoja, joita kunnat, valtio ja kuntayhtymät, valtion liikelaitokset ja muut hankintalainsäädännössä määritellyt hankintayksiköt tekevät oman organisaationsa ulkopuolella. Hankinnat tulee tehdä noudattaen hankintalainsäädännön menettelytapoja (Työ- ja elinkeinoministeriö, [Viitattu 27.8.2012].)

Hankinnoissa, jotka liittyvät muun muassa kilpailutuksen eri vaiheisiin, tarjouspyyntöasiakirjojen laatimiseen, hankinnasta ilmoittamiseen ja hankintasopimuksen allekirjoittamiseen tulee noudattaa sääntöjä. (Työ- ja elinkeinoministeriö, [Viitattu 27.8.2012].)

Julkiset hankinnat on tehtävä kansallisia hankintalakeja ja EU-hankintadirektiivejä noudattaen. Pääasiallisena tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä sekä myös parantaa eurooppalaisten yritysten, myös suomalaisten yritysten, kilpailukykyä. Näin pyritään turvaamaan tavaroiden, palveluiden, pääomien sekä työntekijöiden vapaa liikkuvuus. Nämä ovat Euroopan unionin perustamissopimuksessa sovittuja perusvapauksia. Säännösten periaatteita ovat hankintojen avoin ja tehokas kilpailuttaminen sekä tasapuolinen ja syrjimätön tarjoajien kohtelu. (Työ- ja elinkeinoministeriö, [Viitattu 27.8.2012].)

Olemassa olevat kilpailuolosuhteet on hankintayksikön käytettävä hyväkseen sekä kohdeltava hankintamenettelyn osallistujia tasapuolisesti ja syrjimättä, hankintayksikön on myös toimittava avoimesti ja suhteellisuuden vaatimukset huomioon ottaen. (L 30.3.2007/348, [Viitattu 27.8.2012].)

Avoimuuden periaate edellyttää muun muassa että ilmoitetaan hankinnoista riittävän laajasti. Se, että yritykset saavat tasapuolisesti ja riittävästi tietoja meneillään olevista tarjouskilpailuista on elintärkeää kilpailun toteuttamiseksi julkisissa hankinnoissa. Kilpailu julkisista hankinnoista avaa mahdollisuuden hankintayksikölle tehdä mahdollisimman taloudellinen hankinta. Tasapuolisuuden sekä syrjimättömyyden periaate edellyttää myös tarjoajien yhdenvertaista kohtelua

ja hankintapäätöksen tekemistä ennalta ilmoitettujen valintaperusteiden mukaisesti. (Työ- ja elinkeinoministeriö, [Viitattu 27.8.2012].)

Tarjouksista on valittava joko: kokonaistaloudellisesti edullisin tai halvin hinnaltaan. Jos käytetään tarjouksen valintaperusteena kokonaistaloudellista edullisuutta, otetaan huomioon tarjousten vertailussa ennalta ilmoitetut vertailuperusteet. Tasapuolinen ja avoin kilpailuttaminen avaa palveluntarjoajille ja yrityksille mahdollisuuksia tarjota tuotteitaan ja palveluja entistä enemmän myös julkisille sektoreille. Hankinnoissaan suomalaisten hankintayksiköiden on noudatettava kansallisen lainsäädännön ja EU:n direktiivien lisäksi Maailman kauppajärjestön julkisia hankintoja koskevaa ns. GPA-sopimusta. (Työ- ja elinkeinoministeriö, [Viitattu 27.8.2012].)

2.2 Julkisia hankintoja koskevan säännösten kehitys

Viimeksi kuluneiden kolmen vuosikymmenen aikana julkisten hankintojen säännösympäristössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia. Suomessa ei ollut kansallista hankintalakia lainkaan 1970- ja 1980-luvuilla, keskeistä julkisyhteisöjen hankinnoissa oli pyrkimys hankkia kotimaisia tuotteita. Tämä heijastui mm. kuntien hankintasääntöihin, joiden mukaan kuntien viranomaiset olivat velvollisia hankkimaan hyödykkeitä kotimaasta, sikäli kuin se oli ylipäättään mahdollista. 1980-luvulla laadittiin pohjoismaiden ministerineuvoston toimesta selvitys niistä perusteista, joilla julkiset hankinnat tuolloin tehtiin. Toimittajan tärkeimpinä valintaperusteina selvityksen mukaan olivat hinnan ja laadun lisäksi mm. paikallisen työllisyystilanteen edistäminen, se, että yritys tunnetaan hyvin, valmistajayritys tai tavarantoimittaja on kotoisin omasta kunnasta ja se, että toimittajayritys maksaa veronsa kuntaan. (Kalima 2007, 1.)

Jyrkkää oikeudellista muutosta vallinneeseen tilanteeseen aikaansaanut kilpailuttamisvelvollisuus Suomen ja Euroopan unionin välinen ETA-vapaakauppasopimus tuli Suomessa voimaan 1. tammikuuta 1994. ETA-sopimus ja sen nojalla annettu kansallinen hankintalainsäädäntö sekä nytemmin kumottu laki julkisista hankinnoista (1505/1992) ja siihen liittyneet asetukset järjestivät julkisen hankintatoimen oikeussäännöt Suomessa uudelleen. 1. tammikuuta 1995

Suomen liittyminen Euroopan unionin täysvaltaiseksi jäseneksi yhdenmukaisti oikeudellisesti Suomen julkisia hankintoja koskevan keskeisen säännösten yhteisöoikeuden vastaavaan säännösten kanssa, mikä muutti osaltaan julkisia hankintoja koskevaa kilpailuympäristöä. (Kalima 2007, 1 – 2.)

2.2.1 Julkisten hankintojen taloudelliset vaikutukset

Viime vuosina julkisten hankintojen taloudellinen volyymi on jatkuvasti kasvanut sekä Suomessa että muualla Euroopassa. Tietojen tilastoiminen koskien julkisia hankintoja ei ole perinteisesti kuulunut julkisen hallinnon tilastotoimeen, tämän vuoksi näitä tietoja ei ole kovinkaan pitkältä ajalta kerätty. Julkisten hankintojen koko volyymi Euroopan yhteisön alueella on vuoden 2004 lopussa ollut yhteensä noin 1 500 miljardia euroa. Julkisten hankintojen koko osuus bruttokansantuotteesta Euroopan yhteisön jäsenvaltioissa on ollut noin 16 prosenttia, joskin niiden osuus on vaihdellut huomattavasti eri jäsenmaissa. (Kalima 2007, 5.)

2.2.2 Julkisten hankintojen ryhmittely

Taulukko 1. Ryhmittely julkisista hankinnoista niiden suuruuden perusteella (Kalima 2007, 14)

<p>I EU-HANKINNAT</p> <p>EU rakennus- ja käyttöoikeusurakat > 5 278 000 €</p> <p>EU tavara- ja palveluhankinnat > 137 000 € / valtion keskushallintoviranomaiset 211 000 € / muut hankintayksiköt</p> <p>Vuosittain yhteensä n 1600 kpl.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. EU-ilmoitus 2. Muutoksenhaku MAO:een 3. Koskee myös erityisalojen kynnysarvon ylittäviä hankintoja 4. Vaikeutettu menettely 5. Paljon säännöksiä 6. Pakollinen tarjousten vertailu ja pisteytys 7. Hankintapäätös kirjallisena 8. Ennen hankintasopimuksen allekirjoittamista 21 vrk:n kieltoaika
<p>II KANSALLISET HANKINNAT</p> <p>100 000 € < Rakennus- ja käyttöoikeusurakat < 5 278 000 €</p> <p>50 000 < Sosiaali- ja terveystalvelut < 137 000 / 211 000 €</p> <p>15 000 € < Tavara- ja muut palveluhankinnat < 137 000 / 211 000 €</p> <p>Vuosittain yhteensä n. 40 000 kpl</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kansallinen ilmoitus 2. MAO:een muutoksenhaku 3. Menettely helpompi 4. Hankintapäätös kirjallinen 5. Vapaaehtoinen, mutta toivottava pisteytys 6. Pakollinen vaihe, tarjousten vertailu 7. Säännöksiä vähemmän 8. Sopimuksen laadinnassa ei 21 vrk:n kieltoaikaa
<p>III PIENET HANKINNAT</p> <p>Rakennus- ja käyttöoikeusurakat < 100 000 €</p> <p>Sosiaali- ja terveystalvelut < 50 000 €</p> <p>Tavara- ja muut palveluhankinnat < 15 000 €</p> <p>Vuosittain yhteensä n 1 300 000 kpl</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hankintalakia ei sovelleta, mutta yleisiä yhteisön oikeusperiaatteita kuten syrjimättömyysperiaatetta 2. Sovelletaan kuntien hankintaohjeita ja annettua asetusta valtion hankinnoista 3. Kirjallinen päätös ei välttämätön 4. Ei muutoksenhakua MAO:een, vain oikaisuvaatimus, kunnallisvalitus ja hallintovalitus

2.3 Keskeisiä julkisten hankintojen toimijoita

Julkisten hankintojen säädösvalmistelu kuuluu työ- ja elinkeinoministeriölle (hankintalait ja asetus), tiedottaminen säädöksistä, julkisiin hankintoihin liittyvien uudistusten sekä ajankohtaisten asioiden seuraaminen ja sisämarkkinoiden toimivuuden varmistamiseen liittyvät tehtävät. TEM:n tehtäviin kuuluu samoin julkisiin hankintoihin liittyviin asioihin vaikuttaminen EU:ssa ja Maailman kauppajärjestö WTO:ssa. Ministeriölle kuuluvia tehtäviä on mainittu hankintalaissa kuten 16 §:n kynnysarvoja koskeva ilmoitusvelvollisuus. HILMA on sähköinen hankintailmoitusjärjestelmä jota ylläpitää työ- ja elinkeinoministeriö. (Työ- ja elinkeinoministeriö, [Viitattu 30.8.2012].)

2.3.1 Julkisten hankintojen neuvontayksikkö

Työ- ja elinkeinoministeriön sekä Kuntaliiton hankintaosaamiseen keskittyvää neuvontayksikköä kutsutaan julkisten hankintojen neuvontayksiköksi joka nimensä mukaan neuvoo sekä opastaa hankintayksiköitä ja yrityksiä soveltamaan hankintalainsäädäntöä. Neuvontayksiköltä löytyvä verkkopalvelu sekä asiantuntijat neuvovat puhelimitse että sähköpostitse. (Työ- ja elinkeinoministeriö, [Viitattu 30.8.2012].)

Julkisissa hankinnoissa ministeriöiden toiminnat määrittävät oman hallinnonalan mukaan. Valtionhallinnon hankintatoimen yleinen ohjaus ja kehittäminen kuuluvat valtiovarainministeriölle. Näitä ovat esim. valtionhallinnon hankintastrategian sekä hankinnoissa noudatettavien yleisten periaatteiden määrittelemine, hankintatoimen toimintatapojen ja menetelmien kehittäminen. Valtiovarainministeriö päättää lisäksi, mitkä hankinnat valtionhallinnossa kilpailutetaan keskitetysti. (Työ- ja elinkeinoministeriö, [Viitattu 30.8.2012].)

2.3.2 Hansel Oy

Hansel Oy on valtion yhteishankintayksikkö. Hansel kilpailuttaa ja ylläpitää palveluita sekä tuotteita koskevia puitesopimuksia valtion hankintayksiköille.

Hansel myös tarjoaa valtion hankintayksiköille asiantuntijapalveluita hankintoihin ja hankintamenettelyihin liittyvissä kysymyksissä. Hansel Oy toimii valtiovarainministeriön ohjauksessa ja on täysin valtion omistama yhtiö. (Työ- ja elinkeinoministeriö, [Viitattu 20.8.2012].)

Valtion yhteishankintayksikkö Hansel Oy on noin 70 henkilön asiantuntijaorganisaatio. Yhtiö edistää vastuullisen toiminnan kautta laadukkaiden hankintojen tekemistä ja toimittajien tasapuolista kohtelua hankintojen tarjouskilpailuissa. Yhtiö on voittoa tavoittelematon ja sen tehtävä sekä rooli on määritelty lainsäädännössä. (Hansel Oy, [Viitattu 30.8.2012].)

Hansel Oy tarjoaa asiakkailleen palveluja hankintojen tehokkaaseen hallintaan. Hansel on kilpailuttanut asiakkaiden käyttöön puitejärjestelyjä noin 70. Monipuolinen valikoima puitejärjestelyjä mahdollistaa nopean ja vaivattoman tavan hankkia tuotteita ja palveluja asiakkaille. Asiakkaat voivat tehdä hankintoja ilman omaa julkista kilpailutusta liittymällä puitejärjestelyihin. (Hansel Oy, [Viitattu 30.8.2012].)

Yhtiön asiakkaita ovat välittömään valtionhallintoon kuuluvat valtion virastot ja laitokset, valtion liikelaitokset sekä valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot, asiakkaat määritellään tammikuussa 2009 voimaan tulleessa Hansel Oy:tä koskevassa laissa. (Hansel Oy, [Viitattu 30.8.2012].)

2.4 Puitejärjestelyt

Puitejärjestelyn tavoitteena on kilpailutuksen perusteella luoda järjestely, jossa puitejärjestelyyn valitaan kilpailutuksen voittaneet toimittajat, jonka jälkeen tilataan tuotteita tai palveluita heiltä järjestelyn ehtojen mukaisesti joko kilpailuttamalla tai järjestämällä järjestelmän sisällä niin sanottu minikilpailutus. Puitejärjestelyssä tehdään kaksi eri hankintapäätöstä: päätös hyväksymisestä järjestelyyn, sekä erilliset, kutakin toimituserää koskevat päätökset. Toisin sanoen, puitejärjestelyissä on tehtävä kaksi eri sopimusta. Aluksi solmitaan järjestelyä koskeva, siihen valittujen toimittajien kanssa tehtävä puitejärjestelysopimus ja

tämän jälkeen yksittäiseen järjestelyyn sisällä tehtyyn hankintaa valitun toimittajan kanssa tehtävä oma hankintasopimus. (Aalto-Setälä ym. 2008, 647.)

Puitejärjestely soveltuu tilanteisiin, joissa on tarkoitus samantyyppistä hankintaa toistaa epäsäännöllisesti ja/tai ajan myötä hankinnan kohde muuttuu hieman. Järjestely on siis kilpailuttamiskeino tilanteessa, jossa ei ole ennakolta tiedossa hankittavan palvelun tai tuotteiden määrä. (Aalto-Setälä ym. 2008, 647.)

Hankintamenettelyn kustannuksia voidaan vähentää puitejärjestelyn avulla, kun kilpailutusta ainakaan alusta alkaen ei tarvitse tehdä jokaista hankittavaa tuote- tai palveluerää kohti. Puitejärjestelyn on katsottu hallituksen esityksessä sopivan sellaisiin hankintoihin, joissa tuotteet ja hinnat nopeasti kehittyvät eikä ole tarkoituksenmukaista hankintayksikön kannalta sitoutua hintoihin ja ehtoihin jotka ovat kiinteitä. (Aalto-Setälä ym. 2008, 647.)

Missä hankinnoissa sitten puitejärjestelyjä käytetään? Tähän ei laissa ole asetettu sille rajoituksia vaan järjestelyn käyttö on hankintayksikön harkintavallassa, hankintalain perusteella ei myöskään voida moittia päätöstä valita puitejärjestely hankinnan toteuttamistavaksi. Toisaalta hankintalain perusteella puitejärjestely ei mitenkään sido hankintayksikköä tekemään hankintojaan järjestelyn piirissä, vaan periaatteessa se voi kilpailuttaa hankintoja normaalisti, jotka myös voitaisiin tehdä järjestelyn puitteissa. Järjestelystä, joka on osoittautunut epäkäytännölliseksi, voidaan siis onneksi helposti irtautua. (Aalto-Setälä ym. 2008, 647 - 648.)

Yksi etu puitejärjestelystä on, että voidaan tehdä järjestelyn sisällä jonkin verran muutoksia. Näitä muutoksia rajoittaa kuitenkin hankintalaki, jonka mukaan järjestelyn ehtoihin sen voimassaoloaikana ei saa tehdä huomattavia muutoksia. Kilpailua vääristävällä, rajoittavalla tai estävällä tavalla puitejärjestelyä ei saa käyttää. Valitettavasti siihen ei ole otettu kantaa lain esitöissä, millainen voi olla huomattava muutos. (Aalto-Setälä ym. 2008, 648.)

Hankintalain 31 §:n 3 momentin mukaan puitejärjestely voi kestää korkeintaan neljä vuotta. Ainoastaan hankinnan kohteen sitä välttämättä edellyttäessä järjestely voi olla tätä pitempi. Miksi käytettäisiin pitempää kuin neljän vuoden puitejärjestelyä, tulisi hankintayksikön perustella. Lähinnä neljän vuoden

säädöksen tarkoitus on estää tavallisten hankintojen kilpailutuksen välttäminen tekemällä ”ikuinen” puitejärjestely. (Aalto-Setälä ym. 2008, 649.)

2.4.1 Puitejärjestelyyn toimittajien valinta

Ensimmäinen puitejärjestelyn vaihe on toimittajien valinta järjestelyyn. Tavallisesti kilpailutus tehdään avointa tai rajoitettua menettelyä käyttäen. Luontevampaa on käyttää avointa menetelmää, koska puitejärjestelyssä pyritään rajaamaan halukkaiden toimittajien määrä sopivaksi. Hankintayksikön on julkaistava ilmoitus molempien menettelyjen yhteydessä. Puitejärjestelyyn voidaan valita vain yksi, tai useita toimittajia. Hankintalain 31 §:n 1 momentin mukaan jos valitaan useita toimittajia, heitä on valittava vähintään kolme. Periaatteessa kahta toimittajaa ei voi valita. Poikkeuksena ovat esitöiden mukaan tilanteet, joissa kelpoisuusehdot täyttäviä toimittajia ja hyväksyttäviä tarjouksia ei ole riittävästi. Jos hankintayksikkö saa vain kaksi hyväksyttävää tarjousta, molemmat voidaan valita puitejärjestelyyn. Hankintalaissa ei ole todettu ylärajaa puitejärjestelyyn valittavien määrällä. Puitejärjestelyyn valittavien yritysten lukumäärästä riippumatta menettely on samanlainen. (Aalto-Setälä ym. 2008, 650 - 651.)

2.4.2 Puolustusvoimien puitejärjestelyt ja hankintavastuut

Pääesikunta ja sen materiaaliosasto vastaavat hankintatoiminnan kokonaisohjauksesta ja määräävät valtakunnallisen hankintavastuuyksikön ja sen tuote- tai palveluryhmän, josta puitejärjestely- ja sopimus tehdään. Hankintavastuuyksikkö on pääesikunnan nimeämä hankintayksikkö, joka on vastuussa sovittujen tuote- tai palveluryhmien osalta siten, että se etsii mahdollisuuksia vastuullaan olevan tuoteryhmän hankintamenettelyn yksinkertaistamiseen ja yhtenäistämiseen hankintayksikössä mm. keskitettyjen sopimusten käytöllä. Hankintavastuuyksikön tehtävänä taas on vastata vastuullaan olevien yhteishankittavien tavaroiden ja palveluiden saatavuudesta kaikille puolustusvoimien hankintayksiköille. Hankintayksikkö tekee alueellisia tai valtakunnallisia puitesopimuksia tai liittyy Hansel Oy:n puitesopimukseen

puolustusvoimien hankintayksiköiden puolesta. (Puolustusvoimien hankintamääräys, 40 - 41 [Viitattu 30.8.2012].)

Tavanomaiset tavara- ja palveluhankinnat Puolustusvoimissa sekä eräät muut laajakäyttöiset tavanomaiset hankinnat toteutetaan keskitetysti käyttäen sekä puolustusvoimien puitesopimuksia sekä valtion yhteishankintayksikkö Hansel Oy:n puitesopimuksia. Velvoite käyttää Hansel Oy:tä perustuu talousarviolain 22 a §:ään ja valtionhallinnon yhteishankintoja koskevan valtioneuvoston asetukseen (765/2006) sekä Valtionvarainministeriön päätöksiin (766/2006, 594/2008 ja 650/2009.) Ydinsisältönä kyseisille säädöksille on se, että tietyt tavanomaiset tavarat ja palvelut kilpailutetaan keskitetysti valtionhallinnossa ja keskitetyn kilpailuttamisen toteuttajana on valtion yhteishankintayksikkö Hansel Oy. Puolustusvoimissa tämä tarkoittaa sitä, että hankintayksikkö ei saa itse ryhtyä kilpailuttamaan asetuksessa ja päätöksissä nimettyjä tuotteita tai palveluja, vaan velvollisuutena on käyttää Hansel Oy:n kilpailuttamia sopimuksia. (Lentosotakoulun hankintaohje, 15 [Viitattu 7.9.2012].)

Seuraavat tuotteet on hankittava yhteishankintoina Hansel Oy:ltä talousarviolain 22 §:n muutoksen mukaisesti:

- sähkö, polttoaineet ja öljytuotteet
- toimistotarvikkeet ja kalusteet
- tietokoneet ja tietotekniset laitteet, niiden osat ja tarvikkeet
- ajoneuvot ja ajoneuvopalvelut
- matkustuspalvelut
- eräät muut palvelut (työterveyshuolto, valtion maksuaikakorttiraikaisu, leasingpalvelut) (Lentosotakoulun hankintaohje, 15 [Viitattu 7.9.2012].)

2.4.3 Kaupallisen kynnyksen ylittävät hankinnat (yli 30 000 euroa)

Kaikissa yli 30 000 euron (alv 0 %) tavara- ja palveluhankinnoissa on noudatettava hankintalain menettelyä. Hankintaa ei saa jakaa eriin, osittaa tai laskea hankinnan arvoa poikkeuksellisin menetelmin hankintalain säännösten välttämiseksi. Tällaisista hankinnoista on sähköisellä hankintailmoitus-ilmoituskanavalla

ilmoitettava. Kaupallinen hoitaja tekee ilmoituksen. (Lentosotakoulun hankintaohje, 16 [Viitattu 7.9.2012].)

Hankinnan luonteesta riippumatta on aina ennen yli 30 000 euron (alv 0 %) arvoisen tavaran hankinnan, palvelun oston tai vuokralle oton käynnistämistä lähetettävä tarjouspyyntöluonnos Ilmavoimien esikuntaan, hankintatoimen sektorille, joka tarkistaa sen ja käytettäväksi suunnitellun hankintamenettelyn oikeellisuuden. Hankinta voidaan käynnistää vasta tämän jälkeen. (Lentosotakoulun hankintaohje, 16 [Viitattu 7.9.2012].)

2.5 Valtioneuvoston periaatepäätös kestävästä hankinnoista

Julkinen sektori ryhtyy nykyistä ripeämmin edistämään kestäviä hankintoja. Hallitus on tehnyt asiasta vuonna 2009 periaatepäätöksen ja sen tavoitteena on vähentää julkisen sektorin ympäristökuormitusta sekä ilmastovaikutuksia. (Valtioneuvosto, [Viitattu 30.8.2012].)

Kaikissa valtion keskushallinnon, kuten ministeriöiden, hankinnoissa on otettava huomioon ympäristönäkökulma viimeistään vuonna 2015. Suositellaan, että kuntien ja valtion paikallishallinnon on otettava ympäristö huomioon vähintään 25 prosentissa vuonna 2010 ja puolessa hankinnoista vuonna 2015. Tavoitteet ovat velvoittavia valtion keskushallinnolle, kunnille ja suositeltavia valtionyhtiöille. (Valtioneuvosto, [Viitattu 30.8.2012].)

Suomessa julkisten hankintojen arvo on 27 miljardia euroa vuodessa, bruttokansantuotteestamme 15 %. Ympäristön kannalta kestäviä hankintoja on siis 27 miljardia syytä tehdä julkisilla toimijoilla. (Valtioneuvosto, [Viitattu 30.8.2012].)

Kestävien hankintojen toteuttaminen edellyttää sitoutumista koko organisaatiolta. Tällä tarkoitetaan mm. sitä, että otetaan julkisissa organisaatioissa käyttöön ympäristöjärjestelmät tai-ohjelmat vuoden 2010 aikana. Niissä konkreettiset tavoitteet asetetaan esim. energian, veden ja paperin kulutuksen sekä virkamatkojen ympäristövaikutusten vähentämiseksi. (Valtioneuvosto, [Viitattu 30.8.2012].)

2.6 Kestävän kehityksen edistäminen Puolustusvoimien hankinnoissa

Puolustusministeriö on laatinut Kestävän Kehityksen ohjelman noudatettavaksi puolustushallinnossa. Ohjelma sisältää hankintatoiminnan osalta tavoitteen tehdä suunnitelmallisia, kustannustehokkaita ja tarkoituksenmukaisia materiaali- ja palveluhankintoja. Kestävän kehityksen näkökohdat huomioidaan kaikissa hankinnoissa puolustusmateriaalihankintojen erityispiirteiden sallimissa rajoissa. Elinkaariajattelulla vähennetään hankintojen ympäristökuormitusta ja parannetaan materiaalitehokkuutta. (Puolustusvoimien hankintamääräys, 15 [Viitattu 30.8.2012].)

Kestävien julkisten hankintojen edistämiseksi julkisissa hankinnoissa on tavoitteena vähentää materiaalista kuluttamista sekä haitallisia ympäristövaikutuksia tuotteen tai palvelun koko elinkaaren aikana sekä pyrkiä kokonaisratkaisuun, joka vastaa parhaalla tavalla ekologisesti ja taloudellisesti kysyntään. (Puolustusvoimien hankintamääräys, 16 [Viitattu 30.8.2012].)

Tavoite saavutetaan seuraavin keinoin:

- Valtioneuvoston kestävien julkisten hankintojen periaatepäätöstä noudatetaan puolustushallinnon siviilihankinnoissa ja hankintatoimessa
 - Hankinnat toteutetaan siten, että hyödynnetään ensisijaisesti yhteishankintayksikkö Hansel Oy:n kilpailuttamia puitejärjestelyjä
 - Huomioidaan mahdollisimman hyvin kestävä kehityksen näkökulma puolustusmateriaalihankinnoissa
 - Laadunjärjestelmien käyttöönottoa jatketaan (esim. ISO 9001, ISO 14001, AQAP)
 - Hankintahenkilöstön osaamista lisätään liittyen kestäviin hankintoihin.
- (Puolustusvoimien hankintamääräys, 16 [Viitattu 30.8.2012].)

Valtioneuvoston periaatepäätös edellyttää, että omissa hankinnoissaan valtion keskushallinto vuonna 2010 ottaa vähintään 70 %:ssa huomioon ympäristönäkökulman ja vuonna 2015 kaikissa hankinnoissaan. (Puolustusvoimien hankintamääräys, 16 [Viitattu 30.8.2012].)

Kaikkiin puolustusvoimien hankintoihin sovelletaan pääsääntöisesti lakia julkisista hankinnoista. Hankinnan kohde määrittää hankintaan sovellettavan lain. Hankintalain soveltamisalaan puolustusvoimissa kuuluvasta hankinnasta käytetään nimitystä siviilihankinta. (Puolustusvoimien hankintamääräys, 18 [Viitattu 30.8.2012].)

Siviilihankinta on hankinta johon sovelletaan lakia julkisista hankinnoista, sen mukaan hankinnat jaetaan kolmeen ryhmään riippuen siitä, mikä on ennakoitu hankinnan kokonaisarvo eli kynnysarvo.

- EU-kynnysarvot ylittäviin hankintoihin
- Kansalliset kynnysarvot ylittäviin hankintoihin ja
- Kansalliset kynnysarvot alittaviin hankintoihin (Puolustusvoimien hankintamääräys, 18 [Viitattu 30.8.2012].)

3 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ

Kuljetuskeskus kuuluu Lentosotakoulun esikunnan huolto-osastoon. Huolto-osasto tuottaa palveluja varuskunnan ja varuskunnassa olevien muiden joukko-osastojen sekä yhteistyötahojen tarpeisiin. Huolto-osaston vastuulla on myös puolustushaarayhteisen ja lentoteknillisen materiaalin täydennysten, kunnossapidon, kuljetusten ja huoltopalvelujen johtaminen, suunnittelu sekä toteuttaminen.

Kuljetuskeskus vastaa Kauhavan varuskunnan maakuljetuksista, sotilaskuljettajien jatkokoulutuksesta, ajoneuvokaluston kunnossapidosta ja elinkaarihallinnasta. Lentosotakoululla on noin 160 vuosikatsastusten ja tarkastusten piiriin kuuluvaa ajoneuvoa. Yksikössä työskentelee sekä sotilas- että siviilihenkilöstöä ja henkilöstönkoonpano on tällä hetkellä 7 henkilöä.

Puolustusvoimien hallinnassa on kolmenlaisia henkilöautoja; omia, huoltoleasing- ja vuokra-ajoneuvoja. Ajoneuvoja käytetään pääsääntöisesti henkilöstön virkamatkoihin. Ajosuoritteet ovat noin 20 000–45 000 km/ajoneuvo. Tällä hetkellä Lentosotakoululla on omia henkilöautoja 7 kappaletta, huoltoleasing-autoja 2 kappaletta sekä pitkäaikaisvuokrattuja 2 kappaletta, lisäksi käytetään satunnaisesti lyhytaikaisesti vuokrattuja ajoneuvoja.

3.1 Lentosotakoulun hankinnat

Osa tulosityksikön toiminnan ja talouden suunnittelua on hankintojen suunnittelu. Hankintojen suunnittelun laajuus sekä yksityiskohtaisuus tulee suhteuttaa ottaen huomioon, mitä hankinta merkitsee ydintoiminnalle ja hankintabudjetin osuus toiminnan menoissa. Hankintoja varten tulee siis olla olemassa tarvittavat määrärahat. Määrärahoja käytetään vain sellaisiin tarkoituksiin, joihin ne on budjettiperustelujen mukaisesti sovellettu. Varojaan tulosityksikön tulee käyttää vain niiden hankintojen toteuttamiseen, jotka palvelevat tulostavoitteita ja sille annettuja tehtäviä sekä myös sisältyvät hyväksytyihin hankintasuunnitelmiin ja varojen käyttösuunnitelmiin. (Lentosotakoulun hankintaohje, 9 [Viitattu 7.9.2012].)

3.2 Hankintojen suunnittelun tarkoitus

Vuosittain hankinnoista on laadittava hankintasuunnitelmat. Ne on käsiteltävä osana hankintayksikön toiminnan ja resurssien suunnittelu- sekä seurantaprosessia. Suunnittelun tarkoituksena on pyrkiä ennakoimaan, millaisia hankintoja suunniteltu tulosityksikön toiminta edellyttää, millaisella hankintamenettelyllä täytetään hankintatarpeet ja paljonko hankinnan läpiviemiseen tarvitaan aika- ja henkilöstöresursseja. Myös hankintojen hankintamenettelyihin liittyvät riskit pyritään ennakoimaan. Esitetyt hankintatarpeet tulisi priorisoida siten, että ne tukevat parhaalla mahdollisella tavalla tulosityksikölle annettujen tehtävien ja tulostavoitteiden toteuttamista. Vuosi- ja puitesopimusten piiriin otettavat tuoteryhmät tulisi määritellä sekä antaa muut tarvittavat toimintaohjeet, jotka koskevat hankintojen toteutusta. Hankintojen suunnittelun tarkoituksena on myös tehostaa valtion yhteishankintayksikkö Hansel Oy:n käyttöä, sekä tukea budjetin toteutumista. (Lentosotakoulun hankintaohje, 9 - 10 [Viitattu 7.9.2012].)

Lentosotakoulun johtaja hyväksyy hankintasuunnitelman tuloskeskusteluissa vahvistetun aineiston pohjalta. Hankintasuunnitelmien toteutumista tulee seurata kuukausittain liittyen kunkin tulosityksikön toimialaan. Vuosittain alkusyksystä toteutumatta jääneet hankinnat tulee ottaa tarkasteluun ja kohdentaa tarvittaessa varojen käyttö uudelleen. (Lentosotakoulun hankintaohje, 10 [Viitattu 7.9.2012].)

Hankinnat, jotka ovat hankintasuunnitelmassa, tulee toteuttaa kuluvan vuoden marraskuun loppuun mennessä ja heinäkuulle ei hankintasuunnitelmaan suunnitella hankittavaa materiaalia tai palvelua. Tavoitteena hankintojen valmistelussa on pidettävä sitä, että hankintaprosessi kokonaisuudessaan ml laskun maksaminen pystytään toteuttamaan kuluvan vuoden aikana. Tämä on huomioitava etenkin kilpailuttamista ja/tai pitkän toimitusajan vaativissa hankinnoissa. (Lentosotakoulun hankintaohje, 10 [Viitattu 7.9.2012].)

3.3 Hankintojen toteuttaminen

Hankintaan ryhtymiselle ehdoton edellytys on, että hankintayksiköllä on hankittavan tavaran tai palvelun tarve, jota kuvaavat vaatimukset ovat kirjallisesti sekä riittävässä määrin ilmaistu. Hankintaa varten tarpeelliset varat tai talousarviossa myönnetty tilausvaltuus on oltava hankintasuunnitelmassa. Hankinnan arvosta riippumatta jokaisesta hankittavasta tuotteesta sekä palvelusta on tehtävä tilaus. Tuotteen tarvitsijan tai teknisen asianhoitajan on yksilöitävä tarvittava tuote tai palvelu niin yksiselitteisesti, että tehdyn teknisen kuvauksen perusteella on kaupallisen asianhoitajan mahdollista laatia tarjouspyyntö tai tilaus. (Lentosotakoulun hankintaohje, 10 [Viitattu 7.9.2012].)

Hankinnat on tehtävä noudattaen valtion hankintatoimintaa koskevaa lainsäädäntöä, yleisiä hankinnoista annettuja määräyksiä sekä pääesikunnan ja Ilmavoimien esikunnan antamia hankintoja koskevia ohjeita ja määräyksiä. (Lentosotakoulun hankintaohje, 15 [Viitattu 7.9.2012].)

Pääsääntöisesti hankintojen pitää kohdistua valmiisiin tuotteisiin. Hankinnoista tehtävien sopimusten tai tilausten tulee noudattaa Julkisten tavara- tai palveluhankintojen yleisiä sopimusehtoja tai niiden pitää perustua hyväksytyihin puite- tai vuosisopimuksiin. Hyväksytyjen hankintaehdotusten perusteella hankinnat toteuttaa kaupallinen asianhoitaja, teknisen vaatimusmäärittelyn taas suorittaa tekninen asianhoitaja. (Lentosotakoulun hankintaohje, 15 [Viitattu 7.9.2012].)

3.3.1 Tarjousten pyytäminen

Hankintaprosessin tärkein vaihe on tarjouspyynnön laatiminen. Tarjouspyynnössä määritellään haluttu tuote, palvelu tai urakka, kaikki siihen liittyvät vaatimukset ja ehdot, joilla on merkitystä tarjouksen tekemisessä ja hinnoittelussa sekä valinta- ja vertailuperustelut hankinnalle. (Lentosotakoulun hankintaohje, 16 [Viitattu 7.9.2012].)

3.3.2 Tarjousten käsittely

Tehtyjä tarjouksia ja niitä jättäneitä tarjoajia on kaikkia kohdeltava tasapuolisesti ja luottamuksellisesti. Kirjalliset tarjoukset säilytetään avaamattomina lukitussa paikassa siihen saakka kun avaustilaisuus järjestetään. Tarjouksen saapumisaika ja vastaanottajan nimi on merkittävä kuoreen. Tarjoukset jotka on toimitettu telefaksilla tai sähköpostilla on säilytettävä siten, etteivät niissä olevat tiedot joudu asiaan kuulumattomille. Kaupallinen asianhoitaja vastaa tarjousten vastaanotosta ja säilytyksestä. Avaamattomat tarjoukset säilytetään talussektorilla. (Lentosotakoulun hankintaohje, 17 [Viitattu 7.9.2012].)

Tarjousajan päätyttyä, suljetut kirjalliset tarjoukset avataan. Pääsääntöisesti tarjousten avaustilaisuus ei ole julkinen. Sitä mukaa kun tarjoukset avataan, ne on merkittävä asianmukaisesti. Tarjousten avaamisesta laaditaan avauspöytäkirja ja sen allekirjoittavat tarjousten avaajat. Kaikki ne tiedot, jotka ovat tarpeen tarjouskilpailukierroksen ja tarjousasiakirjojen yksilöimiseksi, on merkittävä pöytäkirjaan. Avauspöytäkirjaan merkitään tarjouksissa olevat hinnat, ellei niistä tehdä erillistä hintavertailutaulukkoa. Jos tarjous tulee myöhässä, sitä ei avata, vaan se palautetaan avaamattomana lähettäjälle. Siitä, että tarjous on ajoissa perillä kantaa vastuun aina tarjoaja. Kaupallinen asianhoitaja, tekninen asianhoitaja ja substanssiosaajat sekä hankintapäätösoikeuden haltija suorittavat tarjousten avaamisen. (Lentosotakoulun hankintaohje, 17 [Viitattu 7.9.2012].)

Tarjoaja kantaa vastuun siitä, että tuote jota on tarjottu täyttää tarjouspyynnössä asetetut ehdottomat vaatimukset ja se tarjoajan tulee osoittaa tarjouksessaan. Tarjouspyynnön vastainen tuote tai tarjous hankintayksikön on hylättävä. Tässä vaiheessa selvitetään myös, täyttääkö tarjous sen tekemiselle ja muodolle asetetut vaatimukset, ja hyväksyykö tarjoaja asetetut sopimusehdot. (Lentosotakoulun hankintaohje, 17 - 18 [Viitattu 7.9.2012].)

3.3.3 Hankintapäätöksen tekeminen

Hankintaehdotuksen pohjalta tehdään hankintapäätös. Hankintapäätöksen tekee se henkilö, jolle on hankinnan arvon tai tuoteryhmän perusteella myönnetty

hankintapäätösoikeus. Hankintapäätöksestä tai siihen liittyvistä asiakirjoista on käytävä ilmi hankintalain mukaan ratkaisuun olennaisesti vaikuttaneet seikat, joita ovat ainakin ehdokkaan, tarjoajan tai tarjouksen hylkäämisen perusteet sekä ne perusteet, joilla on tehty hyväksytyjen tarjousten vertailu. Ratkaisuun vaikuttaneet seikat on kerrottava hankintapäätöksessä sillä tarkkuudella, että ehdokas tai tarjoaja voi päätöksen ja sen perustelujen nojalla arvioida, onko lain velvoitteita noudatettu hankintamenettelyssä. Ratkaisuun vaikuttaneita seikkoja ovat mm. sellaiset perusteet, joilla hankintayksikkö on arvioinut tarjoajan tai ehdokkaan soveltuvuutta tai perusteet, joilla on katsottu että tarjous on tarjouspyynnön vastainen. (Lentosotakoulun hankintaohje, 22 [Viitattu 7.9.2012].)

Perustelut tulee esittää niin tarkasti, että tarjoajalle käy ilmi tarjouskilpailussa oman tarjouksen sijoittuminen suhteessa muihin tarjouksiin. Kaikkien tarjousten osalta tulee selkeästi ilmetä tarjousvertailussa, miten niitä on arvioitu kunkin vertailuperusteen osalta. (Lentosotakoulun hankintaohje, 22 [Viitattu 7.9.2012].)

Hankintapäätöksen tekeminen edellyttää sitä, että hankinta sisältyy myönnettyjen määrärahojen puitteisiin. (Lentosotakoulun hankintaohje, 22 [Viitattu 7.9.2012].)

4 AJONEUVON HANKINTAKUSTANNUSTEN VERTAILU

Vertailua koskeva tutkimus päätettiin toteuttaa, koska henkilöauton hankinta oli Lentosotakoululle ajankohtaista. Henkilöauton hankinnalle on muodostunut tarve, koska viimeisen viiden vuoden aikana, usean henkilöauton elinjakso on päättynyt. Tähän asti ajoneuvot on hankkinut puolustushaaran esikunta. Viime vuosina hankintasuunnitelmiin ei ole sisällynyt henkilöauto hankintoja, joten puutetta on paikattu huoltoleasing- sekä pitkäaikaisvuokratuilla ajoneuvoilla.

Vuonna 2011 haluttiin selvittää, minkälainen on oman ajoneuvohankinnan kustannusvaikutus. Tämän vertailun tarkoituksena oli saada laskelmia tekemällä tuotos, joka antaisi perusteet jatkossa ajoneuvo hankinnoille. Tutkimus päätettiin toteuttaa vuoden 2012 aikana ja laskelmien tuotos saatiin päätökseen marraskuussa 2012.

Vertailua koskevan taustatiedon hankinta tapahtui pitkälti kuljetuskeskuksen työnjohtajaa haastatteleamalla. Opinnäytetyön tutkimus perustuu laskelmiin, joissa perusteena käytettiin, kolmen Ilmavoimien joukko-osaston kuljetusalan tietojärjestelmästä saatuja kustannus- ja kilometrikertymä raportteja.

4.1 Vertailussa huomioitavat seikat

Kokonaistaloudellisuuslaskelmia laadittaessa otettiin huomioon henkilöauton vuosittaiset huolto- ja korjauskustannuksista aiheutuneet kustannuskertymät, sekä vuosittaiset kilometrikertymät ja että puolustusvoimien laskennallinen elinkaari henkilöautolle on 15 vuotta.

Laskelmissa ei otettu huomioon polttoainekustannuksia, koska vertailussa käytetty ajoneuvo on samaa merkkiä ja mallia joka omistajuvaihtoehdossa. Puolustusvoimien ajoneuvoissa ei ole vakuutuksia, koska puolustusvoimien hallinnassa olevasta ajoneuvosta vastapuolen vahingosta vastaa valtiokonttori, lisäksi niistä ei makseta ajoneuvoveroa eikä käyttövoimamaksua. Tämä koskee myös rahoitusyhtiön sekä vuokraamon omistamia ajoneuvoja. Rahoitusyhtiön omistuksessa olevissa ajoneuvoissa on autovakuutus Kasko, joka laskelmissa on

otettu huomioon, vuokra-ajoneuvoissa se sisältyy henkilöauton vuokrahintaan. Omissa ajoneuvoissa ei ole Kaskoa.

4.2 Vertailun tavoitteet

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Kauhavalla sijaitsevan Lentosotakoulun kuljetuskeskus. Työn tarkoituksena oli vertailla ajoneuvojen elinkaarikustannuksista eri omistajuusvaihtoehdoille. Mikä käytössä olevista hankinta vaihtoehdoista olisi Lentosotakoululle kokonaistaloudellisesti edullisin vaihtoehto?

Selviteltäessä kustannuksia tarvitaan niihin kustannuslaskelmia. Ensisijaisena kustannuslaskennan tehtävänä on tukea johdon päätöksentekoa ja siten yrityksen ohjausjärjestelmää. Kustannuslaskenta on perinteisesti määritelty siksi osaksi operatiivista laskentatoimintaa, jonka tavoitteena on suoritekohtaisten kustannusten selvittäminen. (Alhola 2000, 185.)

Laskettaessa tulosta joudutaan sitä rajaamaan, mitä kustannuksia ja tuottoja laskemaan sisällytetään. Yleensä laskennan lopputuloksena halutaan tietää rajatun laskentakohteen kustannukset tai tuotos. Kustannuksia voidaan useilla vaihtoehtoisilla menetelmillä kohdistaa tuotteille tai muille laskentakohteille, joista taas joudutaan valitsemaan jokin. Kun siis puhutaan kustannusten ja tuloksen laskennasta on siinä kyse monien valintojen tekemisestä ja luonnollisesti valinnoilla on lopputuloksen kannalta suuri merkitys. (Pellinen 2006, 54 – 55.)

4.3 Aineisto ja menetelmät

Työn analysoinnissa käytettiin kvantitatiivisia eli määrällisiä analysointimenetelmiä, koska kokonaistaloudellisuuden selvittäminen perustuu erilaisiin numeroihin sekä laskelmiin.

Kyseessä on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa sekä teoria että käytäntö yhdistyvät. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tavoitteena työelämän

kehittäminen käytännönläheisestä näkökulmasta katsottuna (Vilkka & Airaksinen 2003, 9.)

Yksi toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamistapa on selvityksen tekeminen aiheesta riippuen. Lopullisena tuotoksena toiminnallisessa opinnäytetyössä on aina jokin konkreettinen tuote, kuten kirja, ohjeistus, tietopaketti, portfolio, messu- tai esittelyosasto tai tapahtuma. Raportoinnissa on siksi käsiteltävä myös konkreettisen tuotoksen saavuttamiseksi käytettyjä keinoja. (Vilkka & Airaksinen 2003, 51.)

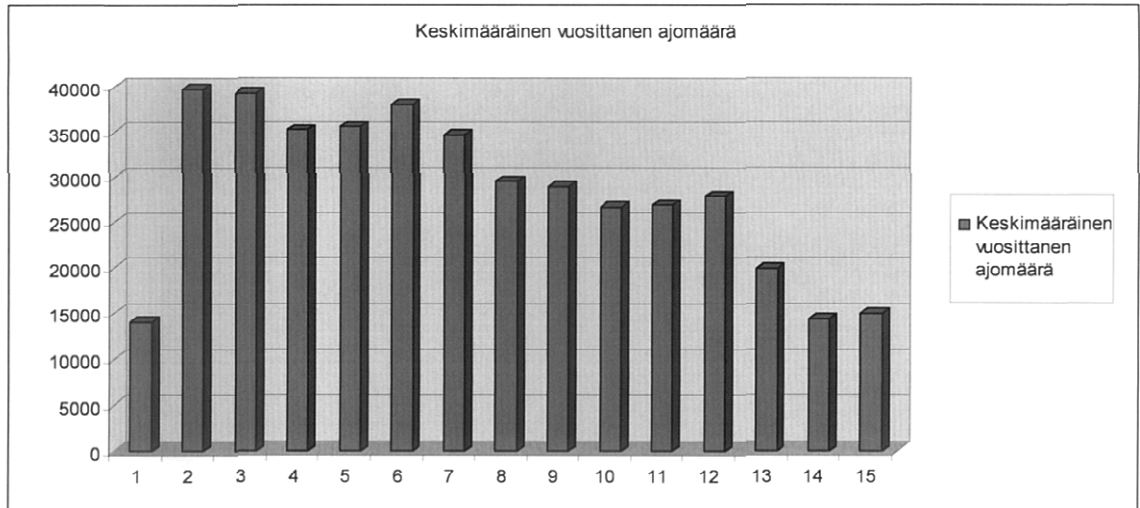
Oli kysymys sitten painotuotteen tuottamisesta, tapahtuman tai näyttelyn järjestelystä, toiminnallisissa opinnäytetöissä on yksi yhteinen piirre: viestinnällisin ja visuaalisin keinoin pyritään luomaan kokonaisilme, josta tavoitellut päämäärät voidaan tunnistaa. (Vilkka & Airaksinen 2003, 51.)

4.4 Kustannusvertailu oman, huoltoleasing- ja vuokra-ajoneuvon välillä

Oman ajoneuvon keskimääräinen vuotuinen kustannus- sekä ajomääräarvio, on saatu käyttämällä kolmen eri ilmavoimien joukko-osaston, kahdeksan ajoneuvon kustannus- ja ajomääräkertymiä. Puolustusvoimien ajoneuvon laskennallinen elinkaari on 15 vuotta. Huoltoleasing ajoneuvon sopimukseen sisältyvä vuotuinen ajomäärä on 35 000 km, pitkäaikaisvuokratun ajoneuvon vuokraan sisältyy 30 000 km vuodessa.

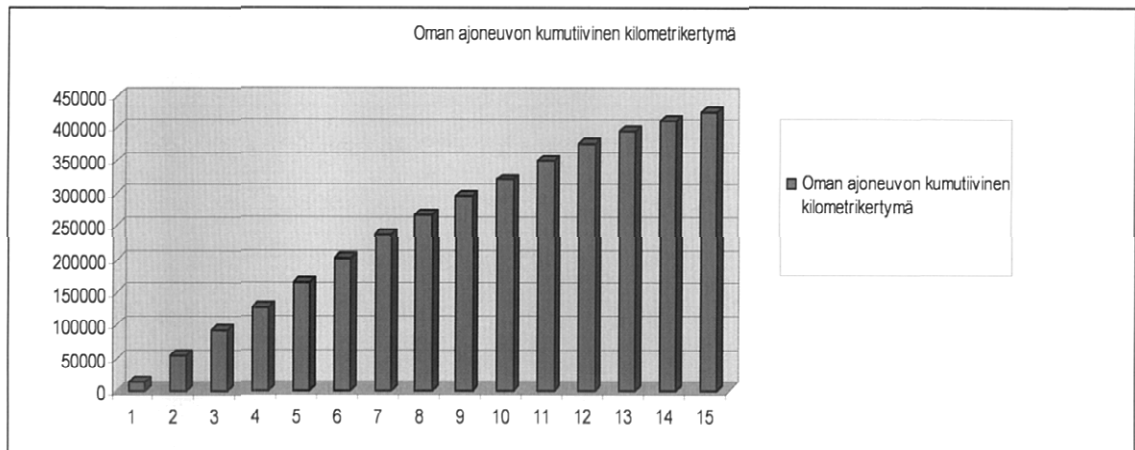
4.5 Toimenpide-ehdotukset

Tutkimustiedon valossa, tuloksista voitaisiin todeta, että huoltoleasing ajoneuvojen hankkimista voitaisiin harkita vähennettävän puolustushaarassa. Säästyneillä huoltoleasing rahoilla alettaisiin hankkia omia ajoneuvoja. Puolustusvoimauudistuksen seurauksena, ajoneuvoja kohdennetaan uudelleen, jolloin jäljelle jäävien joukko-osastojen kalustomäärä riittäisi, vaikka huoltoleasing autoja vähennettäisiin. Vähennys korvautuisi pikkuhiljaa omistus ajoneuvoilla.

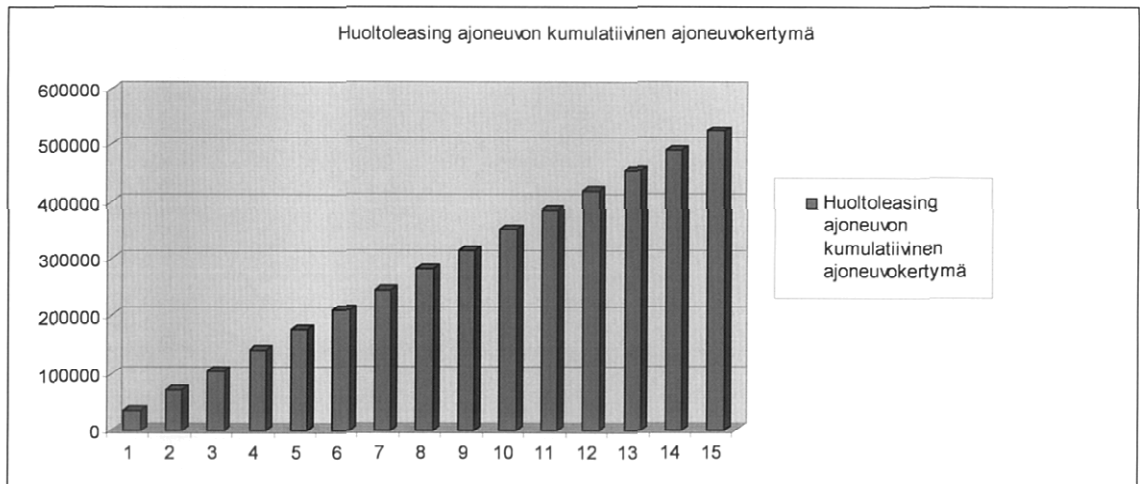

Kuvio 2. Puolustusvoimien omistaman ajoneuvon keskimääräinen vuosittainen ajomäärä

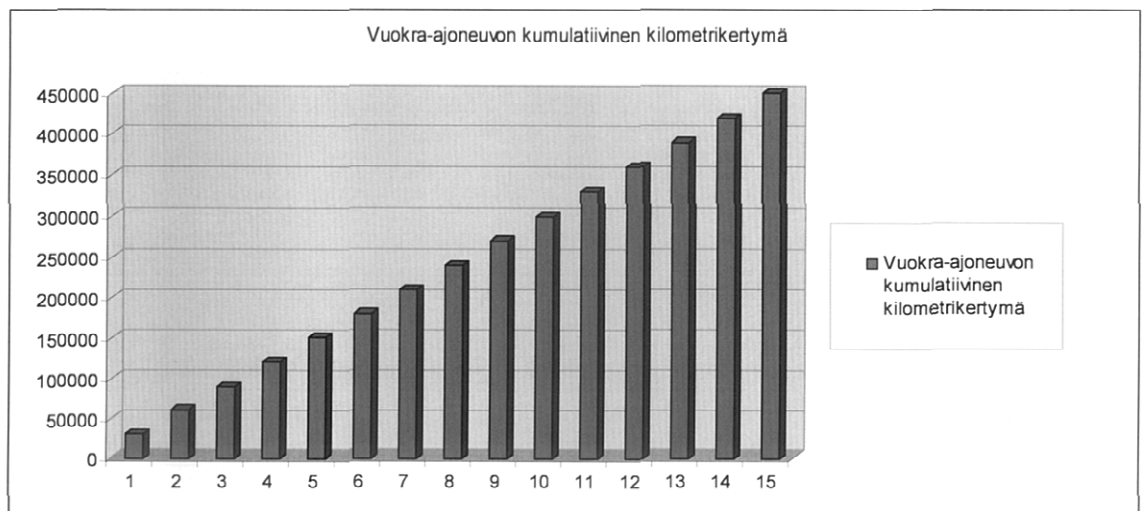
Kuviosta 2 kertoo, että ensimmäisen käyttövuoden ajokilometrimäärään vaikuttaa ajoneuvon rekisteröintipäivämäärä, jonka johdosta kyseisen vuoden ajomäärä jää alhaiseksi. Laskentaperusteina on käytetty raporteista saatuja ajoneuvojen kilometri määriä vuosittain. Kuviosta käy myös ilmi, että ajoneuvon ikä alkaa vaikuttaa käyttöasteeseen, noin kahdentoista vuoden jälkeen.

Kuvio 3. Oman ajoneuvon kumulatiivinen kilometrikertymä vuosittain

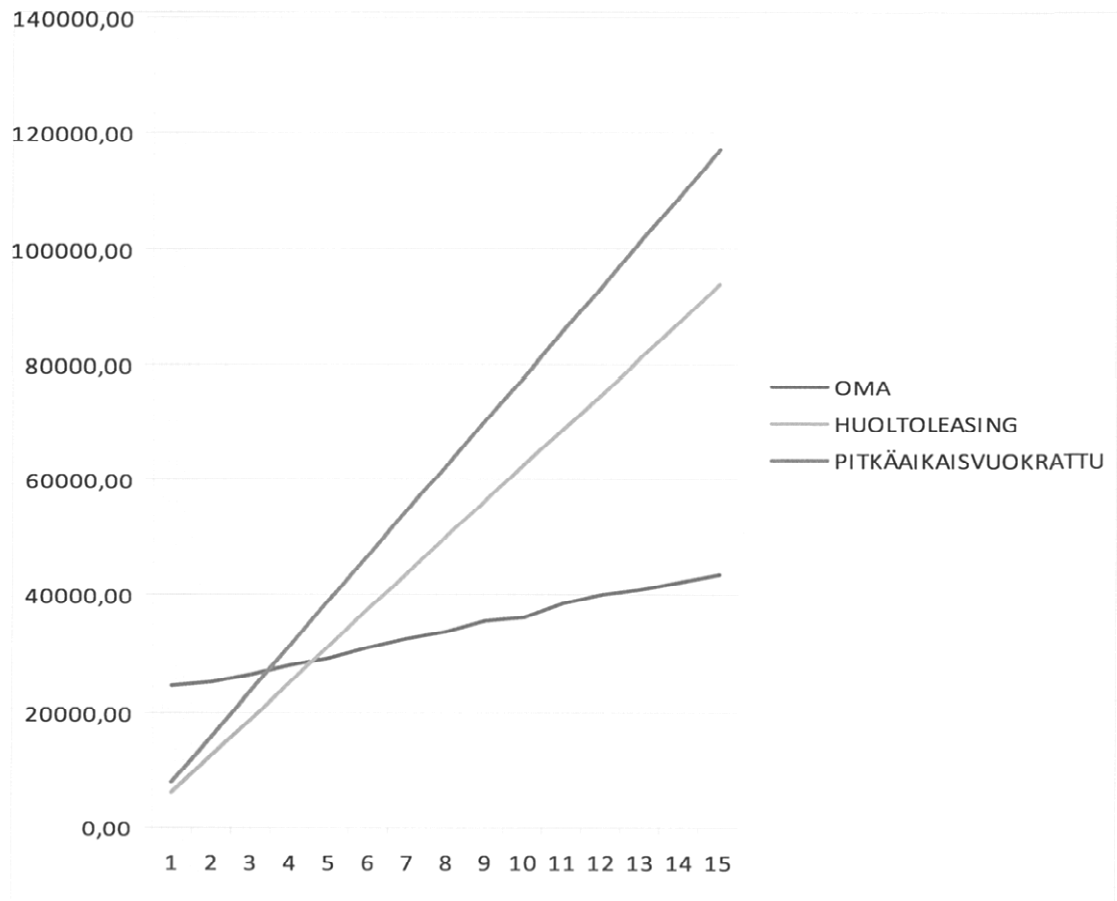

Kuvio 4. Huoltoleasing ajoneuvon vuotuinen kumulatiivinen ajoneuvokertymä

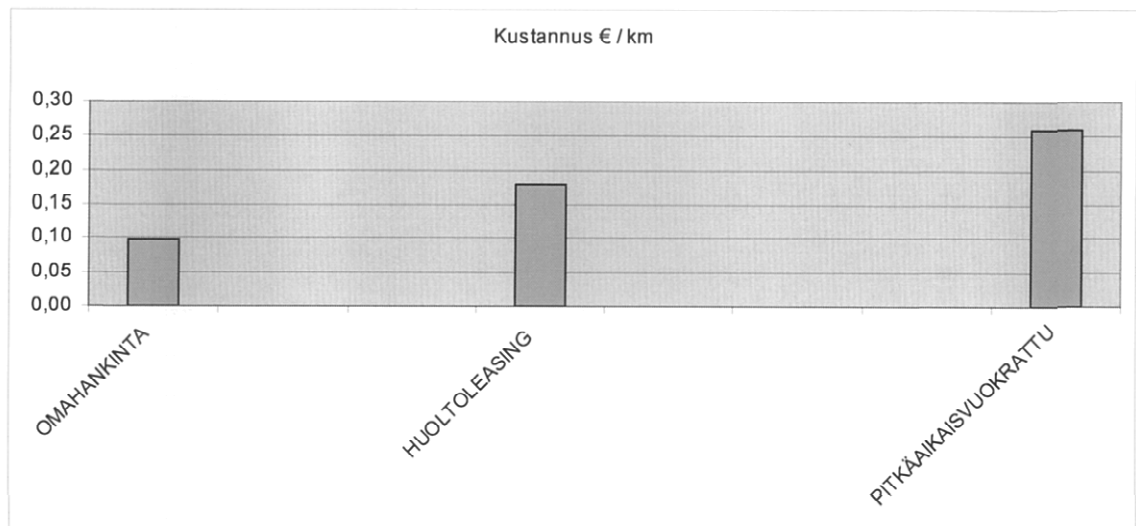

Kuvio 5. Vuokra-ajoneuvon vuotuinen kumulatiivinen kilometrikertymä

Kuvioista 3, 4 ja 5 voidaan päätellä, että huoltoleasing ajoneuvoilla on paras kilometrikertymä elinkaaren aikana.

Kuvio 6 ajoneuvojen elinjakson kokonaiskustannuskertymät

Kuvio 7. Kilometrihinnat

Kuviot 6 ja 7 kertovat, että Lentosotakoululle kokonaistaloudellisesti edullisin hankintavaihtoehto olisi oman henkilöauton ostaminen.

Laskelmat perustuvat kolmen hankintavaihtoehdon vuosittaisiin kustannuksiin ja niistä saatuihin keskiarvoihin. Käyrät leikkaavat huoltoleasing ajoneuvon kohdalla neljässä ja puolessa vuodessa ja pitkäaikaisvuokratun kolmen ja puolen vuoden kohdalla, eli näissä ajoissa oma henkilöauto olisi maksettu.

Pääsääntöisesti huoltoleasing sopimukset tehdään kolmeksi vuodeksi, jonka jälkeen on mahdollisuus jatkaa sopimusta vielä vuodella. Pitkäaikaisvuokratuissa ajoneuvoissa sopimus on yleensä 6-12 kuukautta, sopimus uusitaan tarvittaessa. Kuvioista 6 ja 7 selviää myös, että pitkäaikaisvuokrattu henkilöauto olisi kaikkein kallein vaihtoehto.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Hankintalaki, joka koskee julkisia hankintoja määrää, että hankintaperusteina tulee käyttää joko hintaa tai kokonaistaloudellista edullisuutta.

Vertailuista saadut tulokset kertovat, että eri omistajuusvaihtoehdoille koituvia kustannuksia tarkasteltaessa, edullisimmaksi vaihtoehdoksi Lentosotakoululle, kaikilla mittareilla katsottuna on oman henkilöauton hankkiminen. Puolustusvoimien määritellyn ajoneuvon elinkaaren, eli 15 vuoden aikana, pystytään hankkimaan laskelmien mukaan 3-4 omaa henkilöautoa verrattuna huoltoleasing ajoneuvoon. Kun huoltoleasing ajoneuvo vaihtuu uuteen, samalla rahalla pystyttäisiin hankkimaan oma ja kuitenkin vanha jäisi edelleen käyttöön.

Kuviosta 6 voidaan todeta myös, että oman ajoneuvon käyttö maksaa 10 senttiä/kilometri, huoltoleasingin käyttö 18 senttiä/kilometri ja pitkäaikaisvuokratun käyttö peräti 26 senttiä/kilometri.

Työssä aiemmin esittämieni tutkimusmenetelmien nojalla, tuloksia voidaan pitää luotettavina. Tutkimuksen aikana todettiin kuitenkin, että ajoneuvojen kustannukset ovat vaikeasti ennakoitavissa. Oman ajoneuvon kustannukset on peilattu eri merkkiin ja malliin, koska kyseessä olevan hankittavan ajoneuvon merkki ja malli on ollut käytettävissä vasta vuodesta 2007. Pitkäaikaisvuokrattu ajoneuvo on ainut, jossa lisäkustannuksia ei aiheudu vuokraajalle, ellei kyse ole tahallisesti aiheutettu vahinko.

Kun tarkastellaan omistajuusvaihtoehtojen hyvät ja huonot puolet, voidaan todeta, että omaa ajoneuvoa on kaikin puolin helpoin hallinnoida, koska ylläpito ei ole sidoksissa erilaisiin sopimuksiin, voidaan puhua kertahankinnasta. Huollot ja korjaukset on helppo toteuttaa omana työnä, jolloin aikataulut pystytään sovittamaan ajoneuvon käyttötarpeiden mukaan, näin ollen ajoneuvoilla on korkea käyttöaste. Kuviosta 6 voidaan todeta että, käyttökustannukset pysyvät maltillisina, ilman erityisiä kustannuspiikkejä.

Huonona puolena voidaan todeta, että käytettävyys laskee elinkaaren loppuvaiheessa. Ajoneuvo ikääntyy, ja sitä joudutaan sen myötä korjaamaan

enemmän. Käyttäjät eivät myöskään halua ajaa vanhalla autolla, joten ajoneuvosta muodostuu äkkiä ns. "häätävara-auto" jota laitetaan vain lyhyille matkoille. Autovakuutus Kaskon puuttuminen vaikuttaa siihen, että vahingon sattuessa ajoneuvo voidaan joutua poistamaan käytöstä, mikäli vastapuoli ei vastaa vahingosta. Lisäksi huonona puolena voidaan todeta, että ajoneuvon tarve pitää ennakoida vuotta aiemmin. Raha ei sisälly Lentosotakoulun talousarvioon, vaan rahoitus anotaan lisätalousarvioesityksenä.

Huoltoleasing autoissa hyvänä puolena voidaan todeta, että ajoneuvo on maksimissaan vain neljän vuoden ikäinen. Myös se, että niissä on autovakuutus Kasko, joka tarkoittaa sitä, että kolaritapauksissa auto korjataan.

Huonona puolena, että huolto ja korjaaminen täytyy tehdä omistajan määrittämässä paikassa, joka huonontaa ajoneuvon käytettävyyttä, esim. pyyhkimensulan vaihtaminen joudutaan toteuttamaan sopimuksessa mainitussa korjaamossa. Kilometrikustannukset ovat kalliimpia kuin omassa ajoneuvossa. Jos ajoneuvon käyttötarve loppuu, huonona puolena voidaan katsoa myös tämän omistajuusvaihtoehdon pitkät sopimusajat.

Pitkäaikaisvuokatuissa ajoneuvoissa hyvänä puolena on, että ajoneuvo voidaan vuokrata esim. jotain projektia varten tai vain lyhytaikaiseen tarpeeseen. Autovakuutus Kasko on nolla euron omavastuulla.

Huonona puolena voidaan todeta, kallis hinta ja että, vuokralle antaja vastaa kaikesta huoltoon ja korjauksiin liittyvistä asioista, joita voi olla hankala seurata ja sopia. Ajoneuvo voi vaihtua vuosittain, jolloin huolto- ja korjaushistorian seuraaminen on lähes mahdotonta eikä huoltojen ennakoiminen onnistu. Vuokra-autot myös kuluvat helposti, kuten renkaat, pyyhkimensulat jne. johtuen niiden suuresta käyttäjäkunnasta.

Kuten tässä toiminnallisessa opinnäytetyössäni olen todennut, vertailussa olleista omistajuusvaihtoehdoista kokonaistaloudellisesti edullisin oli oman auton hankinta. Puolustusvoimauudistuksen myötä Lentosotakoulu joukko-osastona lakkautetaan. Mielestäni, tämän työn tuloksia voitaisiin tulevaisuudessa hyödyntää muissa Ilmavoimien joukko-osastoissa. Yksityisellä sektorilla tuloksia ei pystytä

hyödyntämään, koska valtiohallinnon ajoneuvoja kohdellaan eri lailla kuin siviilisektorilla, esim. verojen ja vakuutusten suhteen.

LÄHTEET

Aalto-Setälä, I, Aine, A, Lehto, P, Parikka, J, Petäjaniemi-Björklund, A, Stenberg, M, Virtanen, P. 2008. Kilpailulait ja laki julkisista hankinnoista. Helsinki: Tietosanoma

Alhola, K, Lauslahti, S. 2000. Laskentatoimi ja kannattavuuden hallinta. Porvoo: WS Bookwell Oy

Hankintatoimi. Ei päiväystä. [Verkkosivusto] [Viitattu 7.11.2012] Saatavana: <http://www.hankintatoimi.fi/?action=juttu&ID=2>

Hansel Oy. Ei päiväystä. [Verkkosivusto] [Viitattu 30.8.2012] Saatavana: <http://www.hansel.fi/fi/yhtio>, <http://www.hansel.fi/fi/palvelut/hanselinasiakkaat>

Ilmavoimien Materiaalilaitos. 2012a. Ajoneuvon kilometrikertymä. Raportti. [Viitattu 7.11.2012]. Julkaisematon.

Ilmavoimien Materiaalilaitos. 2012b. Ajoneuvon kustannuskertymä. Raportti. [Viitattu 7.11.2012]. Julkaisematon

Kalima, K. 2007. Julkisyhteisöjen hankintatoimen oikeussäännöt. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kujanpää, K. 2012. Työnjohtaja. Lentosotakoulu. Haastattelu. 7.11.2012.

1505/1992. Laki julkisista hankinnoista.

L 30.3.2007/348. Laki julkisista hankinnoista.

Lentosotakoulu. 2011. Lentosotakoulun hankintaohje. Asiakirja. [Viitattu 7.11.2012]. Julkaisematon.

Lentosotakoulu. 2012a. Ajoneuvon kilometrikertymä. Raportti. [Viitattu 7.11.2012]. Julkaisematon.

Lentosotakoulu. 2012b. Ajoneuvon kustannuskertymä. Raportti. [Viitattu 7.11.2012.] Julkaisematon.

Pellinen, J. 2006. Kustannuslaskenta ja kannattavuusajattelu. Gummerus Kirjapaino Oy

Puolustusvoimat. Ei päiväystä. [Verkkosivusto] [Viitattu 23.1.2012]. Saatavana: www.puolustusvoimat.fi.

Pääesikunta. 2010. Puolustusvoimien hankintamääräys. Asiakirja. [Viitattu 30.8. 2012]. Julkaisematon.

Satakunnan lennosto. 2012a. Ajoneuvon kilometrikertymä. Raportti. [Viitattu 7.11.2012]. Julkaisematon.

Satakunnan lennosto. 2012b. Ajoneuvon kustannuskertymä. Raportti. [Viitattu 7.11.2012]. Julkaisematon.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2012. Julkiset hankinnat. [Verkkosivusto]
Saatavana: <http://www.tem.fi/index.phtml?s=102>

Valtioneuvosto. 2012. [Verkkosivusto] Saatavana:
<http://valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?oid=258755>

765/2006. Valtiovarainministeriö.

Vilka, H & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö.
Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.